

JAUNIMO VERSLUMO RĖMIMAS LIETUVOJE

Politikos ir programų apžvalga

2015 m. gegužės 29 d.

PRATARMĖ

Verslumo vystymas yra būtina sąlyga 2020 m. Europos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos numatytiems tikslams įgyvendinti. Kartu tai ir priemonė galinti padėti reaguoti į ekonominius iššūkius, kurti naujas darbo vietas ir kovoti su socialine bei finansine atskirtimi. Pasaulio finansų ir ekonominės krizės poveikis reikalauja skirti didesnę dėmesį verslumui ir savarankiškam užimtumui formuojant šalies ūkio ir socialinę politiką. Tai ypač aktualu jaunimo atžvilgiu, kurių nedarbo lygis yra didesnis nei suaugusiųjų, ir kurie neretai pradėdami savo darbinę veiklą susiduria su didesniais sunkumais, įsiliejant į darbo rinką.

Tačiau nacionalinių, regioninių ir vietinių priemonių bei veiksmų, skirtų integracinio verslumo plėtotei skatinti Europoje, efektyvumas gali būti nepakankamas dėl atsakomybės, išteklių ir strategijų fragmentiškumo bei nesugebėjimo suvokti integracinio verslumo tikslų.

Šis projektas yra ataskaitų apie jaunimo verslumo programas dalis, kurios buvo įgyvendintos pagal EBPO Vietos užimtumo ir ekonomikos plėtros programas, bendradarbiaujant su Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties Generaliniu direktoratu. Ši studija – tai bendras EBPO ir Europos Komisijos projektas apie integracinį verslumą.

Daugiau informacijos apie šį projektą ieškokite adresu:

<http://www.oecd.org/employment/leed/inclusive-entrepreneurship.htm>.

STUDIJS SANTRAUKA

Jaunimo nedarbas yra vienas pagrindinių šio dešimtmečio ekonomikos ir socialinių uždavinių daugumoje ES valstybių narių, įskaitant ir Lietuvą. Ilgai trunkantys nedarbo laikotarpiai gali turėti rimtų ilgalaikių pasekmių nedirbantiems asmenims, tokių, kaip sumažėjusios pajamos, padidėjusi bedarbystės rizika ateityje ir socialinė atskirtis. Jaunimo verslumas nėra panacėja sprendžiant jaunimo nedarbo problemas, bet gali būti politinio reagavimo dalimi.

Ši ataskaita yra viena iš apžvalgų apie jaunimo verslumo politiką, kurias rengia Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) pagal Vietos užimtumo ir ekonomikos plėtros programas (VUEP) bendradarbiaujant su Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties Generaliniu direktoratu. Šiose politikos apžvalgose pateikiama pagrindinė analizė apie jaunimo verslumo rėmimo poreikius, įvertinant esamų ir planuojamų programų bei politikos stiprybes ir silpnybes, pateikiamos rekomendacijos dėl integruotos politikos ir programų šioje srityje rengimo bei politikos veiksmų planų įgyvendinimo rėmimo.

Šio projekto partneris – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. EBPO Sekretoriatas vadovavo tarptautinei ekspertų grupei, kuri vertino jaunimo verslumui skatinti ir remti Lietuvoje naudojamus ir planuojamus metodus pagal EBPO jaunimo verslumo politikos gerosios praktikos kriterijus. Informacija buvo renkama analizuojant dokumentus ir informacija, surinktą per vienos savaitės darbo vizitą Vilniuje 2014 m. spalio 20 – 24 d. Darbo vizito metu vyko susitikimai su atstovais iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos; Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos; Lietuvos jaunimo tarybos; Lietuvos darbo biržos; Švietimo ir mokslo ministerijos; Ūkio ministerijos; VšĮ „Versli Lietuva“; UAB „Investicijų ir verslo garantas“ (INVEGA); VšĮ „Lietuvos Junior Achievement“; Jaunimo verslo klubo; Lietuvos verslo konfederacijos; Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos Jaunimo Komiteto; Lietuvos pramonininkų konfederacijos; Lietuvos Žemės ūkio rūmų; Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo tarybos; ir Investuotojų forumo.

Atlikta jaunimo verslumo pavyzdžių analizė, remiantis konkrečiais bendrais integracinio verslumo projektais, kuriuos inicijavo Europos Komisija ir EBPO. Projekto metu parengtos politikos apžvalgos ir metinės ataskaitos („*The Missing Entrepreneurs*“//EBPO, Europos Komisija, 2013), kuriose nagrinėjama viešoji politika remianti darbo vietų kūrimą, skatinant pradedančius savo verslą ir savarankiškai dirbančius asmenis iš vargingų ar nepakankamai atstovaujamų socialinių grupių, bei organizuojant gebėjimų stiprinimo seminarus politikams.

Daugiau informacijos apie projektą ieškokite šiuo adresu:
<http://www.oecd.org/cfe/leed/inclusive-entrepreneurship.htm>.

Jaunimo verslumo rėmimo Lietuvoje stipriosios pusės

Jaunimo verslumo rėmimas Lietuvoje yra numatytas Valstybinėje jaunimo politikos koncepcijoje, kurią Seimas priėmė 1996 metais. Šis dokumentas suteikia teisinį pagrindą jaunimo rėmimo politikai formavimui. Jo pagrindu buvo priimti keli įstatymai,

reglamentuojantys kompetencijų ir atsakomybės sričių pasiskirstymą tarp atskirų ministerijų ir agentūrų dėl jaunimo politikos įgyvendinimo. Tokia struktūra suteikė politikams aiškius nurodymus dėl jaunimo verslumo rėmimo ir padėjo parengti naują Veiksmų Planą, kuriame numatyti pagrindiniai prioritetai ir veiksmai jaunimo (ir kitų tikslinių grupių) verslumo skatinimo ir rėmimo srityje. Tokia sisteminė prieiga veikia pakankamai gerai ir numato instrumentus nevyriausybinėms organizacijoms dalyvauti politikos formavimo procese.

Daugumoje valstybių jaunesni verslininkai susiduria su sunkumais, išsiaiškinant verslą reglamentuojančią teisinę aplinką dėl patirties stokos, bet pastaraisiais metais Lietuvoje buvo padaryti svarbūs žingsniai, siekiant supaprastinti teisinius įsipareigojimus verslininkams. Tai lengvina verslo registravimo tvarka ir mažina reikalavimus dėl kapitalo. Daug investuojama buvo, siekiant padidinti viešųjų paslaugų prieigą elektroniniu būdu. Juniesiems verslininkams šios investicijos buvo išties naudingos.

Verslumo pagrindų mokymas yra privalomas žemesnių klasių moksleiviams, o aukštesnių klasių moksleiviai turi galimybių siekti verslumo patirties per *Junior Achievement*, pelno nesiekiančią nevyriausybę organizaciją, kuri vykdo ir propaguoja verslo ir ekonominio švietimo programas. Studentai yra supažindinami su verslininkystės pagrindais, kad įgytų tinkamą supratimą bei susidarytų pozityvią nuomonę apie verslą ir verslumą bei turėtų galimybę įgyti patirties ir praktinių įgūdžių. Tokio lygio parama jauniems studentams yra retas atvejis ES ir EBPO šalyse.

Lietuvos jaunimo verslumo rėmimo sistemos stipriausiu elementu galima laikyti numatytas galimybes gauti finansavimą. Nors finansinė rinka nėra didelė, šalies vyriausybė yra parengusi gerai veikiančią labai mažų paskolų programą, kurią įgyvendina UAB INVEGA. Jaunimui numatytos lengvatinės sąlygos gauti tokią paramą, taip pat suteikiamas ir nemokamas mokymas bei pagalba, rengiant prašymus dėl finansavimo.

Lietuvos jaunimo verslumo rėmimo sistemos tobulinimo sritys

Lietuvos jaunimo verslumo rėmimo sistemos valdymo struktūra yra efektyvi, bet kai kurias sritis galima būtų patobulinti. Pirmiausia, ryšiai tarp trijų pagrindinių ministerijų yra stiprūs ir bendravimo bei partnerystės mechanizmai yra numatyti. Tačiau nėra vienos organizacijos, kuri būtų visiškai atsakinga už jaunimo verslumo politiką, todėl atsiranda spragų dėl politikoje kylančių konkrečių klausimų (pvz., dėl naujų finansinių mechanizmų) ir bendrų visas ministerijas siejančių problemų (pvz., verslo plėtros paslaugų). Paskyrus kurią nors ministeriją ar departamentą būti atsakinga institucija už jaunimo verslumo politiką, pagerėtų vyriausybės galimybes greičiau reaguoti į tokias spragas. Antra, nors dabartiniame Veiksmų Plane jaunimas yra aiškiai išskiriamas kaip prioritetinga grupė, žymiai daugiau galima būtų padaryti dėl nepalankiose sąlygose esančio jaunimo (pvz., NEETs) ir kaimo jaunimo.

Verslumo kultūros ugdymas jaunimo tarpe yra itin svarbus, siekiant padėti jiems suprasti verslininkų vaidmenį visuomenėje ir susidaryti teigiamą požiūrį į verslą ir verslumą. Tai padėtų didinti jaunimo suvokimą apie tai, kad verslumas yra įmanomas ir pageidautinas. Daug kas Lietuvoje stengiasi įveikti istoriškai susiklosčiusį neigiamą požiūrį į verslą ir verslumą, bet šių pastangų mastas kol kas yra nepakankamas ir nekoordinuotas. Geresnių rezultatų būtų

galima pasiekti geresnių rezultatų, jei būtų nuolat skleidžiama ir papildoma atitinkama informacija. Svarbu ne tik išskirti jaunimą kaip tikslinę grupę, bet taip pat reikia nurodyti ir jaunimui sektinus pavyzdžius, pvz., tėvų.

Verslumo skatinimas ir rėmimas Lietuvoje yra gana gerai parengiamas mokyklos lygmenyje, bet beveik netaikomas aukštojo mokslo įstaigose. Tai reikšminga spraga, turint omenyje universitetų vaidmenį organizuojant mokymą ir perteikiant žinias bei mokslinius tyrimus verslo bendruomenei ir rengiant studentus darbo rinkai. Galimybės studentams įgyti verslumo pagrindus aukštojoje mokslo įstaigoje yra nenuoseklios ir nesuderinamos su pastangomis organizuoti verslumo ugdymą vidurinėje mokykloje. Tokiu būdu politikams keliamas uždavinys įtikinti Lietuvos aukštojo mokslo įstaigas, nors ir turinčias autonomiją, kad verslumo skatinimas ir rėmimas yra būtinas ir naudingas tiek studentams, tiek ir pačioms mokslo įstaigoms.

Galiausiai, daugiau dėmesio reikėtų skirti regioniniams skirtumams rengiant ir įgyvendinant jaunimo verslumo politiką ir programas. Šiuo metu yra daug galimybių gauti kokybišką paramą regionams. Vilniaus ir Kauno jaunimas gali pasinaudoti įvairiomis aukštos kokybės programomis, o kaimo jaunimui gauti paramą verslumo pagrindams įgyti yra gana sudėtinga ir ne visada yra tiesiogiai susiję su vietos bendruomene.

Pagrindinės rekomendacijos politikos srityje

Rekomenduojama imtis šių svarbiausių prioritetinių veiksmų, siekiant sustiprinti Lietuvos jaunimo verslumo rėmimo sistemą:

1. Toliau diegti verslumo pagrindų ugdymą visoje švietimo sistemoje - mokyklose, o ypač profesinio rengimo ir aukštojo mokslo įstaigose. Vadovų rengimas (*angl. leadership training*) gali būti siūlomas universitetų vadovybei siekiant juos įtikinti, kad verslumo ugdymas būtų naudingas ir pačiai institucijai, ir jos studentams.
2. Tęsti teigiamos verslumo kultūros skatinimą tarp jaunimo, propaguojant sektinus pavyzdžius, ypač kaimo vietovėse, ir sėkmingas jaunųjų verslininkų patirtis.
3. Stiprinti verslo plėtros paslaugas (pvz., instruktavimo ir kuravimo /*angl. coaching and mentoring*/), kurios būtų teikiamos jauniems verslininkams, rengiant atskiras programas ir perteikiant tokią paramą per konkrečias paramos struktūras, kaip INVEGA.

SVARBIAUSIOS IŠVADOS IR VEIKSMŲ PLANAS

Šiame skyriuje pateikiama gautų duomenų apie jaunimo verslumo rėmimą Lietuvoje santrauka, nurodant dabartinės rėmimo sistemos stiprybes ir silpnybes bei galimybes ir grėsmes, su kuriomis ji šiuo metu susiduria. Taip pat pateikiamas ir veiksmų planas pagal prioritetines sritis.

Svarbiausios išvados

Politinis pritarimas jaunimo verslumui skatinti yra išreikštas keliuose įstatymuose ir šiuo metu išdėstytas Lietuvos verslumo veiksmų 2014 – 2020 metų plane. Veiksmų plane aiškiai nurodyta, kad jaunimas yra prioritetinė grupė paramai gauti ir paminėti keli veiksmų punktai, susiję su verslumo gebėjimais ir galimybėmis naudotis finansiniais ištekliais. Trys pagrindinės ministerijos (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija ir Ūkio ministerija) yra atsakingos už rėmimo sistemos organizavimą ir įgyvendinimą kartu su keliomis agentūromis bei nevyriausybinėmis organizacijomis. Sukurta komunikacinė sistema tarp visų dalyvaujančių šalių nacionaliniu lygmeniu veikia gana gerai, tačiau regioninius ryšius reikėtų stiprinti.

Lietuvos jaunimo verslumo rėmimo sistema turi daug stiprybių. Pirma, jaunimas su verslumo pagrindais susipažįsta pagal mokyklinės programos. Tai padeda ugdyti požiūrį į verslumą ir įgūdžius, kurie turėtų padėti formuoti pozityvesnį socialinį požiūrį į verslumą vidutinės trukmės laikotarpiu. Pozityvu ir tai, kad mokytojams teikiama mokomoji medžiaga ir mokymai. Be to verslumo pagrindų įtraukimas į mokymo programas būtų ne toks veiksmingas. Antra, INVEGA teikia subsidijas ir mažas paskolas jauniems verslininkams. Galimybes gauti mažas paskolas papildo nemokamas verslo pagrindų mokymas ir konsultacijos. Trečia, jauniems verslininkams sukuriama palanki verslo aplinka, supaprastinant verslo registravimo reikalavimus ir taikant palyginti nedidelius mokesčių tarifus. Galiausiai, Vyriausybė laiko jaunimo verslumą prioritetine sritimi ir yra parengusi planą svarbiausiems veiksams įgyvendinti artimiausiais metais šiuo metu veikiančiai rėmimo sistemai sustiprinti.

Tačiau šioje sistemoje yra spragų. Reikšmingiausias trūkumas yra tai, kad verslumo ugdymas iki šiol nėra sistemingai propaguojamas ir remiamas aukštojo mokslo sistemoje. Aukštojo mokslo įstaigos yra tinkamai įsikūrusios, kad galėtų sudaryti sąlygas ir sukurti tinkamą aplinką studentams rengti ir išbandyti verslo idėjas. Antra, jaunimas neturi daug sektinų verslininkų pavyzdžių, kurie juos įkvėptų. Be to, pagrindiniai sektini pavyzdžiai jaunimui yra tėvai, o tai jų neskatina, nes verslumo įvaizdis Lietuvoje vis dar yra negatyvus. Trečia, jauniems verslininkams būtų daug naudingiau, jei būtų daugiau ir įvairesnių finansavimo šaltinių verslui pradėti, tačiau, atsižvelgiant į šalies dydį, daugiau dėmesio reikėtų skirti paramai jau įkūrusiems verslų jauniems žmonėms. Instrukravimo ir kuravimo pagalba galėtų būti plačiau taikoma ir integruojama jau į veikiančias paramos schemas.

Galiausiai, paramos prieinamumas ir kokybė skiriasi pagal regionus. Jaunimui kaime būtų naudingiau gauti konkrečiai jiems pritaikytą paramą, kuri labiau atitiktų jų poreikius.

Politikai šiuo metu turi galimybių patobulinti jaunimo verslumo rėmimo sistemą. Europos Sąjunga teikia kelias finansavimo priemones, kurias galima panaudoti jaunimo verslumui skatinti ir remti, įskaitant ESF ir Jaunimo garantijų iniciatyvą. Taip pat galima gauti paramą skirtą įtraukti verslo pagrindų ugdymą į aukštojo mokslo programas. Pavyzdžiui, Europos Komisija ir EBPO yra parengusios priemonę „HEInnovate“ ir atitinkamą pagalbinę medžiagą, kuria galima pasinaudoti rengiantis dialogui su aukštojo mokslo įstaigų vadovybe. Be to, yra parengtų susitarimų su universiteto vadovybe modelių, kuriais galima pasinaudoti, inicijuojant daugiau su verslumu susijusios veiklos aukštojo mokslo programose. Galiausiai, dauguma veikėjų Lietuvoje (pvz., *Junior Achievement*) yra užmezgę stiprius tarptautinius ir bendradarbiavimo ryšius. Jais galima būtų pasinaudoti kaip integruotų pamokų iš tarptautinės patirties poveikiu jaunimo verslumui skatinti ir remti.

Taip pat buvo pastebėtos ir grėsmės tolimesnei jaunimo verslumo rėmimo sistemos raidai. Pirma, verslumo rėmimo aukštojo mokslo programose stoka gali pakenkti verslumo pagrindų švietimo programose plėtrai žemesniame studijų lygmenyje. Be to, aukštojo mokslo įstaigos yra svarbiausi dalyviai, remiantys jaunimo verslumą pagal savo ryšį su jaunimu ir verslo bendruomene. Todėl jie yra svarbiausi partneriai, kuriuos reikia įtraukti į šią veiklą, priešingu atveju, nukentės visa jaunimo verslumo ugdymo sistemos plėtra. Tokiu būdu studentai nebūtų skatinami gilintis ir siekti žinių apie verslumą žemesniame studijų lygmenyje. Galiausiai, būtina atkreipti dėmesį į kiekvienos ministerijos vaidmenį šalies mastu. Kiekviena ministerija turi savo kompetencijos sritis, bet nėra vienos centrinės atsakingos institucijos, todėl lieka neaišku, kaip reaguojama ir kaip sprendžiami išskylantys politiniai klausimai.

Išvadų santrauka pateikiama 1. lentelėje.

1. lentelė. Stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės Lietuvos jaunimo verslumo rėmimo sistemoje

Stiprybės	Silpnybės
Jaunimo verslumas yra Lietuvos Vyriausybės strateginis prioritetas.	Verslumo ugdymas nėra tinkamai remiamas aukštojo mokslo įstaigose
Lietuvos verslumo veiksmų plane jaunimas išskiriamas, kaip tikslinė grupė; numatyti konkretūs veiksmai.	Trūksta sektinų sėkmingų verslo atstovų pavyzdžių, kuriais jaunimas galėtų remtis ir kurie galėtų propaguoti verslininkystę.
Jaunimui sukurta itin palanki teisinė aplinka verslui pradėti.	Mažai jaunimui skirtų finansavimo galimybių, išskyrus INVEGA.
Jaunimas gali naudotis daugeliu elektroniniu būdu teikiamų paslaugų.	Verslo plėtros paslaugos nepakankamai išvystytos teikti pagalbą jauniems verslininkams.
Verslumo ugdymas yra privalomas švietimo	Jaunimas skirtinguose regionuose negali

programose mokykloms	naudotis tomis pačiomis galimybėmis (kokybiškai) paramai gauti.
<i>Junior Achievement</i> vaidina svarbų vaidmenį, teikiant pagalbines medžiagas bei organizuojant mokytojų mokymus, taip pat ir suteikiant galimybę studentams pabandyti kurti verslą.	Regioninės institucijos nepakankamai integruotos į bendrą jaunimo verslumo rėmimo sistemą.
Jaunimui teikiamos lengvatos naudotis labai gera mažų paskolų teikimo programa, kuri teikia ir nemokamą mokymą.	Retai atliekamas verslumo rėmimo programų monitoringas ir vertinimas.
Galimybės	Grėsmės
Esamos ES iniciatyvos, ypač Jaunimo garantijų iniciatyva, gali padėti pagerinti nacionalinių ir vietinių programų koordinavimą.	Verslo kultūros stoka gali trukdyti sėkmingai taikyti politikos priemones jaunimo verslumui remti.
Verslumo rėmimas per aukštojo mokslo programas įgauna tarptautinį pagreitį (pvz., Europos Komisijos ir EBPO HEInnovate iniciatyva).	Silpna aukštojo mokslo įstaigų parama verslumui ugdyti gali kliudyti skatinti jaunimą siekti įgyti verslumo pagrindų ir kurti verslą studijų metais.
Tarptautinė partnerystė (pvz., <i>Junior Achievement</i>) gali būti paskata taikyti tarptautinės patirties pamokas Lietuvos programose.	Dabartinė valdymo sistema nėra pakankamai lanksti reaguoti ir spręsti išskylančias problemas.

Rekomendacijų santrauka

Šioje ataskaitoje pateiktos rekomendacijos pagal keturias temas: jaunimo verslumo rėmimo strategijos; palankios institucinės aplinkos kūrimas jaunimo verslumui skatinti ir remti; ugdyti jaunimo verslumo gebėjimus; ir padėti jauniems verslininkams gauti finansavimą. Rekomendacijos pateikiamos 2 lentelėje.

2 lentelė. Rekomendacijų politikos srityje santrauka
<u>Strategijos jaunimo verslumui remti</u>
<ul style="list-style-type: none"> Sukurti darbo grupę, kuri būtų atsakinga už jaunimo verslumo ugdymą ir rėmimą, ir padėtų koordinuoti jaunimo verslumo politikos įgyvendinimą. Darbo grupę galėtų sudaryti atitinkamų ministerijų atstovai. Numatyti reikiamus išteklius ir atsakomybę už šio pavedimo vykdymą. Tęsti politikos struktūrų formavimą, teikiant paramą jaunimui. Kartu užtikrinti amžiaus grupių įvairovę ir patirtį tų, kurie teikia paramą, siekiant pagerinti susitarimų su jaunais asmenimis kokybę. Atsižvelgti į regioninius skirtumus teikiant tikslią paramą. Regioninis lygmuo yra

labai svarbus, užtikrinant nacionalinio – regioninio ir viešojo – privataus bendradarbiavimo efektyvumą. Būtina atsižvelgti ir į pačių verslininkų nuomonę viso politikos formavimo proceso metu.

- Uztikrinti, kad politikos priemonės būtų tinkamai įvertintos, taikant aiškius ir griežtai apibrėžtus metodus su grįžtamojo ryšio galimybe apie politikos priemonių efektyvumą ir jų poveikį jaunimo verslumui. Paprasti vertinimo metodai gali būti nepakankamai tinkami aprėpti šiuos aspektus (t.y. Greene, 2005).

Kurti palankią institucinę aplinką jaunimo verslumui skatinti ir remti

- Stiprinti ryšius su jaunimo organizacijomis regioniniame lygmenyje. Jaunimo organizacijas būtina skatinti vengti nereikalingo susiskaldymo, kad jos būtų geriau atstovaujamos visuose politiniuose debatuose ir įvairiuose politikos formavimo procesuose. Skatinti kelti įvairias bendruomenių lygio iniciatyvas, kurios galėtų būti sėkmingai pritaikytos kituose regionuose.
- Rengti visuomenės informavimo priemonių kompanijas skirtas kurti pozityvesnį požiūrį į verslininkystę kaip karjeros galimybę. Pateikiami pavyzdžiai turėtų būti pagal įvairias amžiaus grupes, skirtingus sektorius, vietas, taip pat ir pagal išsilavinimo bei asmeninės patirties aspektus.
- Propaguoti sektinus pavyzdžius bendruomenėje siekiant formuoti teigiamą verslo kūrimo įvaizdį ir skatinti jaunimą įgyvendinti savo projektus. Labai svarbu padėti bendrauti patyrusiems verslininkams (ypač patirties įgijusiems jauniems verslininkams) su jaunimu, kad jie galėtų veikti išvien. Tai galima vykdyti per mokyklas (pvz., kviečiant mokytojus – svečius, organizuojant specializuotas keliones, vykdant konkrečius projektus), ar bendruomenėse (pvz., organizuojant specialius renginius, tokius kaip Pasaulinė verslumo savaitė, įtraukiant visuomenės informavimo priemones).
- Informuoti apie sėkmingus jaunuosius verslininkus per visuomenės informavimo priemones ir tuo pačių skleisti žinią apie jaunimo programas siekiant paskatinti kitus jaunos žmones.

Jaunimo verslumo gebėjimų ugdymas

- Priimti plačią verslumo ugdymo koncepciją, skiriant daugiau dėmesio verslo idėjų studijavimui, problemų sprendimui ir kūrybiškumui. Verslumo ugdymo studijų rezultatų tikslas yra gebėjimai ir žinios, todėl didesnis dėmesys turi būti skiriamas studijų rezultatams pagal verslumo aspektus. Būtina keisti mokymą(-si) apie verslumą į mokymą(-si) būti versliam (verslininku) bei mąstyti labiau iš verslo pozicijų.
- Stiprinti verslumo ugdymą vidurinėse mokyklose įtraukiant šią discipliną į mokymo programas. Tai padėtų moksleiviams, kurie mokėsi verslumo pagrindų ankstesniame lygmenyje, toliau tęsti verslo studijas. Svarbu sudaryti sąlygas aktyviai lavinti gebėjimus verslo srityje dalyvaujant projektuose, imitacinėje veikloje ar iš tikrųjų pradendant verslą.
- Keisti profesinio rengimo gamybinės stažuotės poveikį ir leisti studentams mokytis verslo pagrindų.

- Skatinti aukštojo mokslo įstaigas įtraukti verslumo ugdymo dalykus į visų sričių studijas ir teikti vadovavimo mokymus universiteto vadovams; remti akademines konferencijas apie verslumą; steigti akademinis apdovanojimus mokslo darbuotojams; padėti studentų organizacijoms palaikančioms ir remiančioms verslumą.
- Ir toliau remti bei mokyti mokytojus verslo ugdymo srityje. Užtikrinti, kad tokia parama būtų prieinama vyresniųjų klasių mokytojams.
- Plėsti paramą verslumui skatinti ir organizuoti mokymus mokytojams bei profesoriams ir kitiems darbuotojams dalyvaujantiems, teikiant pagalbą verslą pradedantiesiems aukštojo mokslo sistemoje.
- Stiprinti verslumo ugdymą pasireiškiantį už formalaus švietimo ribų kaimo vietovėse atsižvelgiant į galimybes ir kokybę. Užtikrinti, kad mokymo turinys būtų parengtas pagal konkrečiau regiono poreikius.

Finansavimo galimybės jauniems verslininkams

- Išsamiai išanalizuoti INVEGA pasiūlymų prieinamumą siekiant užtikrinti jų prieinamumą jaunimui kaimo regionuose.
- Sukurti potencialius lėšų kaupimo (*angl. crowdfunding models*) modelius skirtus jauniems žmonėms ir apimančius P2P platformas, nes tokiu būdu jaunieji karjeros siekiantys verslininkai gali „reklamuoti“ savo projektus ir verslo planus per internetines platformas ir siūlyti kapitalo investuotojams galimybes investuoti nedideles sumas į jaunųjų verslininkų projektus.
- Intensyviau naudoti instruktavimo ir kuravimo (*angl. coaching and mentoring*) veiklas kartu su integruotomis jaunimo verslumo rėmimo programomis (pvz., Verslumo skatinimo fondas (*angl. Entrepreneurship Promotion Fund*)), siekiant suteikti konkrečią pagalbą ir individualius patarimus. Tarptautinė geroji praktika demonstruoja savanoriškos instruktorių ir vadovų veiklos patirtį, siekiant sumažinti išlaidas. Be to, tokia patirtis rodo, kad instruktavimas ir vadovavimas turi būti teikiamas ribotą laiką ir skatinti savarankiškumą. Ilgalaike Adie's *CréaJeunes* patirtis siūlo teikti instruktavimo ir kuravimo pagalbą ne ilgiau kaip dvejus metus.
- Raginti regionines institucijas kreiptis dėl finansavimo pagal Jaunimo garantijų iniciatyvą, kuri šiuo metu nėra pakankamai išnaudota jaunimo verslumo rėmimo projektams. Skatinami projektai aprėpiantys verslumo ugdymą ir švietimą, mokymą, verslumo pagrindų mokymą(-si), verslumo patirtį ir mažų paskolų teikimą. Tokias iniciatyvas galima koordinuoti pagal „vieno langelio“ principą (*angl. one-stop shop*).

Prioritetinių veiksmų įgyvendinimas

1 veikla. Stiprinti verslumo ugdymą visoje švietimo sistemoje, ypač profesinio rengimo ir aukštojo mokslo įstaigose

Kas/ką

Požiūris į verslumą ir gebėjimai yra išugdomi ir gali būti puoselėjami per švietimą ir mokymą. Lietuva padarė didžiulę pažangą mokyklų lygmenyje, kur verslumo ugdymas yra įtrauktas tiek į privalomąją, tiek ir į fakultatyvinę programą. *Junior Achievement* yra svarbus partneris ir suvaidino lemiamą vaidmenį, rengiant mokomąją medžiagą ir mokytojus. Dabar atėjo laikas toliau tęsti pradėtą darbą remiantis šia ir tarptautine praktika bei sistemingiau diegti verslumo ugdymą aukštosiose mokyklose. Būtina pasinaudoti tarptautine patirtimi ir ES fondų teikiamomis galimybėmis bendrai finansuoti atitinkamas veiklas (pvz., ESF).

Verslumo ugdymo ir švietimo programų turinys turi būti apibrėžtas ir turi būti pagrįstas verslumo ugdymo mokyklose tikslais. Taip pat labai svarbu, kad jie atspindėtų bendruosius aukštojo mokslo mokymo(-si) tikslus. Verslumo ugdymo tikslai paprastai apima bent vieną šių formuluočių:

- Išmokti suvokti verslumą: mokymas „*apie verslą*“ yra dažniausiai susijęs su supratimo formavimu ir teorinių žinių gilinimu apie verslo kūrimą ir patį verslumą.
- Išmokti būti versliam: mokymas „*versle*“ yra dažniausiai susijęs su mokymu apie valdymą jau verslą įkūrusiems verslininkams ir darbdaviams.
- Išmokti būti verslininkas: mokymas „*verslui*“ yra dažniausiai susijęs su skatinimu pradėti ir vystyti savo verslą.

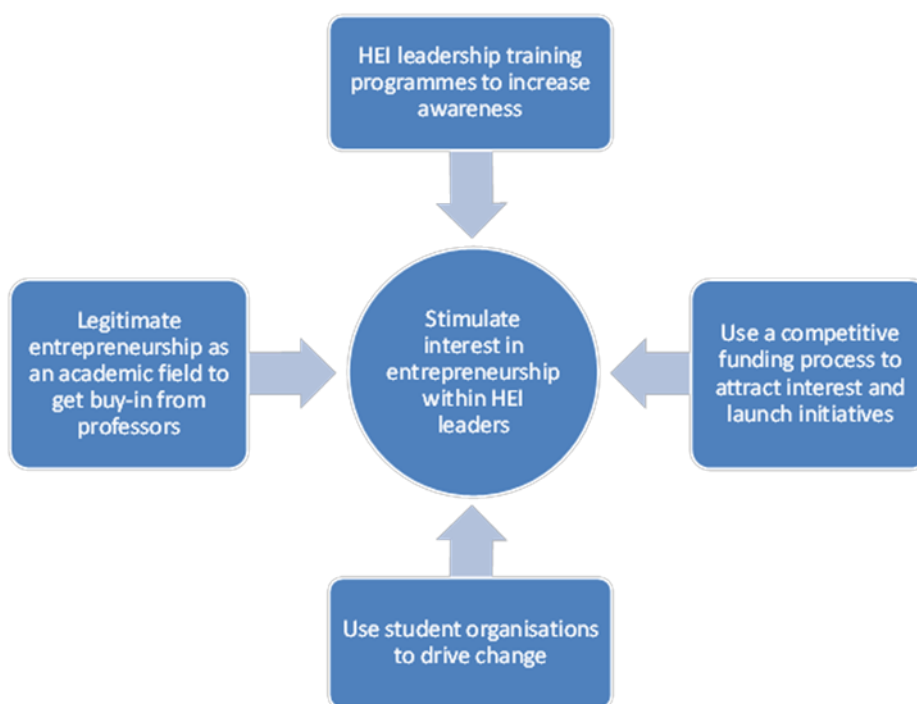
Svarbu įtraukti į verslumo ugdymo programas finansinio raštingumo dalykus, kad jaunimas susipažintų ir suprastų finansines sąvokas bei galimybes gauti paskolas ar kapitalo investicijas. Toks švietimas taip pat yra svarbus ir jų asmeniniame gyvenime.

Verslumo ugdyme yra daug galimybių pasinaudoti įvairiais mokymo metodais. Daugelis jų jau yra naudojami Lietuvoje (pvz., *Junior Achievement*), todėl svarbiausias uždavinys yra juos plačiau taikyti. Tai apima ir galimybių sudarymą jaunimui mokytis per modeliavimo pratybas. Taip pat svarbu, kad studentai galėtų bendrauti tarpusavyje, su alumni (buvusiais studentais) ir su verslininkais.

Kaip

Itin svarbu, kad šalies vyriausybė imtųsi žygių pakeisti universitetų vadovybės nuostatas. Ir dar svarbiau pademonstruoti verslo skatinimo ir rėmimo aukštosiose mokyklose naudą, ypač pademonstruojant, kaip verslumas gali patobulinti tradicinę universiteto veiklą, ir patenkinti studentų lūkesčius. Galima taikyti keletą metodų, o veiksmingiausia būtų įgyvendinti juos paraleliai.

1 pav. Suinteresuotumo verslumu skatinimas

6.1. pav. :

Langelis viršuje: aukštųjų švietimo institucijų vadovų mokymo programos skirtos didinti supratimą;

Langelis kairėje: teisėtas verslumas kaip akademinės veiklos srities pritarimas iš profesorių;

Langelis dešinėje: naudoti konkurencingą finansavimo procesą, siekiant pritraukti dėmesį ir teikti iniciatyvas;

Langelis apačioje: panaudoti studentų organizacijas pokyčiams diegti;

Apskritimas centre: skatinti susidomėjimą verslumu per aukštųjų švietimo institucijų vadovus;

Pirmoji prieiga remiasi iš viršaus į apačią principu, t.y. sukurti vadovų rengimo programas universitetų rektoriams ir jų pavaduotojams. Tikslas yra pademonstruoti verslumo naudą aukštųjų švietimo institucijų vadovams, ypač orientuotiems į tradicinę universiteto veiklą, kaupiant lėšas moksliniams tyrimams, gerinant studentų įsidarbinimo procentą po studijų baigimo ir paverčiant universitetą patrauklesniu tiek studentams, tiek jo personalui.

- Numatyti potencialius tarptautinius ekspertus, kurie galėtų padėti rengti vadovų ugdymo seminarus ir pasitarimus;
- Numatyti kvalifikuotus instruktorius, kurie galėtų vesti ir rengti seminarus vadovams;
- Parengti turinį ir pagalbines mokomąją medžiagą vadovų ugdymo seminarams ir užsiėmimams;
- Analizuoti verslių universitetų, kurie demonstruoja verslumo svarbą tradicinei universitetų veiklai, pavyzdžius;
- Numatyti potencialius dalyvius, orientuojantis į tuos universitetų vadovus, kurie, tikėtina, gali tapti laimėtojais;
- Suformuoti informacijos sklaidos kanalus, siekiant palaikyti ir padėti nugalėtojams skleisti svarbiausią žinią kolegoms. Tai galėtų būti regioninės konferencijos;
- Rengti paskesnes apžvalgas apie vadovų ugdymo seminaro dalyvius, siekiant tobulinti seminarus.

Vienas iš būdų galėtų būti pasinaudoti pavyzdžiu pateiktu 3 lentelėje, kuriame aprašoma JK tarptautinė mokymo programa. Keli Lietuvos universitetų vadovai galėtų būti siunčiami dalyvauti šioje programoje (ar kitoje panašioje), o vėliau atitinkami seminarai galėtų būti rengiami ir Lietuvoje, tokiu būdu skleidžiant informaciją apie kolegas. Tai galėtų būti efektyvus būdas, jei keli vadovai taptų verslumo lyderiais Lietuvoje, nes rektorai, tikėtina, būtų labiau linkę išgirsti savo kolegų, nei ministerijos rekomendacijas.

Kitas būdas pagal šį iš viršaus į apačią metodą yra dirbti kartu su vadovų ugdymo programos, aprašytos 3 lentelėje, organizatoriais, rengiant mokymo projektą pritaikytą konkrečiai pagal Lietuvos kontekstą. Šio metodo privalumas yra tai, kad mokymas galėtų būti tikslinis ir pasiektų platesnę rektorių auditoriją vienu metu. Būtų svarbu į tokius renginius įtraukti aukštos kvalifikacijos tarptautinius mokslininkus, kurie būtų kaip „žvaigždės įtakos“ (*angl. „star power“*) pavyzdys ir padėtų patraukti Lietuvos rektorių dėmesį.

3 lentelė. Įkvepiantys tarptautinės praktikos pavyzdžiai – Verslumo universiteto lyderystės programa, Jungtinė Karalystė

Tikslai: Visame pasaulyje universitetai susiduria su išskirtiniais ir gana plačiai paplitusiais iššūkiais, kurie kvestionuoja daugelių universitetų tradicinius modelius. Šiuolaikiniai universitetai turi pasistengti atsakyti į visuomenės socialinius ir ekonominius poreikius. Ši programa buvo sukurta, siekiant paremti ir apmokyti universitetų vadovus,

prisitaikant prie besikeičiančio universitetų vaidmens.

Aprašymas: Programos organizatorius yra Said'o verslo mokykla (angl. Said Business School) (Oksfordo universitetas ir yra įgyvendinama bendradarbiaujant su kitais Jungtinės Karalystės universitetais ir tarptautiniais ekspertais. Nepaisant to, kad dalis finansinės paramos yra suteikiama, dalyviai turi patys padengti savo kelionės ir apgyvendinimo išlaidas.

Programos metu yra suteikiami apmokymai organizacijų ir ypač akademinų institucijų vadovams ir kitiems asmenims, esantiems vadovaujančiose pozicijose, pavyzdžiui, rektoriams, rektorius pavaduotojams išoriniams reikalams ir kitiems asmenims, kurie užima vadovaujančias pozicijas universitetuose. Programos tikslas yra suteikti dalyviams instrumentus, kurias naudojantis jie galėtų vadovauti savo organizacijoms, akademinėms institucijoms ir universitetams, kad būtų prisitaikoma prie besikeičiančios socialinės ir ekonominės aplinkos.

Verslumo universiteto lyderystės programa trunka daugiau nei metai ir susideda iš šių keturių trijų dienų modulių: i) verslaus universiteto idėja; ii) verslumo lyderystė universitete; iii) giluminė gerosios koncepcijos ir praktikos analizė; ir iv) verslumo vystymo strateginis planavimas. Programa yra daugiausia orientuota į praktiką ir yra sukurta, kad pateisintų visus dalyvių lūkesčius. Programos metu yra rengiami praktiniai seminarai, kurių metu kviestiniai pranešėjai pristato savo patirtį, kuri yra susijusi su dalyvių patirtimi ir poreikiais.

Be Said'o verslo mokyklos programoje dalyvauja patyrę rektorių pavaduotojai, ekspertai, teoretikai, praktikai ir universitetinio švietimo srities politikos formuotojai.

Svarba: šis atvejis demonstruoja, kaip vyriausybė gali paskatinti pritaikyti verslumo principus aukštesniojo mokslo institucijose. Efektyviausias būdas yra bendradarbiauti su šiomis institucijomis, o tam reikės pademonstruoti, kad verslumo naudą institucijai. Užtikrinant universiteto vadovybės paramą, lengviau bus įgyti pasitikėjimą visuose institucijos lygiuose.

Dar vienas būdas yra skirti atitinkamą tiesioginį finansavimą aukštojo mokslo įstaigoms. Šis būdas, panaudojus ESF lėšas, buvo sėkmingai panaudotas Vokietijoje, siekiant

suinteresuoti rektorius ir paskatinti pokyčius. Programa EXIST (žr. 4 lentelę) skiria finansavimą verslumo strategijoms ir veiklai konkurso būdu. Šio metodo sėkmės raktas yra tai, kad skiriamas finansavimas strategijoms įgyvendinti. Pagal šią programą galima vykdyti tokias veiklas:

- Organizuoti pažintinį vizitą į Vokietiją ir susitikti su Vokietijos federalinių ir regioninių ministerijų, universitetų atstovais ir kitais regioniniais partneriais pasidalinti jų patirtimi. Šioje veikloje galėtų dalyvauti vadovaujantys atstovai iš šalies vyriausybės, regionų administracijos ir universitetų;
- Įsteigti konsultantų grupę, kuri galėtų patarti šalies vyriausybei ir regionų vadovybei, kuriant atitinkamo konteksto programas. Užtikrinti, kad Vokietijos ekspertai dalyvautų šioje veikloje ir dalintųsi savo patirtimi;
- Atrinkti atitinkamus Lietuvos regionus bandomiesiems šio metodo projektams, bendradarbiaujant su regionų administracijos vadovybe;
- Sudaryti komisiją iš akademikų, verslo vadovų bei mokslininkų, kurie vertintų projektų pasiūlymus;
- Inicijuoti naujus finansavimo mechanizmus universitetams;
- Įgyvendinti ir plėsti finansavimo mechanizmus etapais, numatant laiko būtiniais kultūriniais pokyčiams akademinėje bendruomenėje;
- Reguliariai tikrinti ir stebėti laimėjusių projektų įgyvendinimą;
- Griežtai vertinti įgyvendintus laimėjusius projektus nustatant poveikį.

Labai svarbu suprasti, kad šis finansavimas yra trumpalaikis. Todėl būtų idealu, jei būtų imtasi papildomų veiksmų, siekiant pakeisti požiūrį į verslumo ugdymą aukštojo mokslo srityje.

4 lentelė. Tarptautinės praktikos skatinimas: EXIST, Vokietija

Tikslai: 2010 metų pradžioje Vokietijos federalinė ūkio ir technologijų ministerija (BMW) pasiūlė iniciatyvą „Vokietija – verslininkų šalis“, kurios pagrindiniai tikslai buvo rengti, apjungti ir skatinti veiklas stiprinančias verslumo kultūrą Vokietijoje. Iš 4 šios iniciatyvos programų EXIST programa buvo skirta universitetams.

Aprašymas: Iniciatyva apima keturias pagrindines sritis: (1) naujos verslumo kultūros plėtra skatinant supratimo ugdymą ir remiant verslo kūrimą; (2) tikslinė veikla mokyklose ir aukštojo mokslo įstaigose skirta skatinti verslumo ugdymą ir naujo verslo kūrimą siekiant profesinės karjeros; (3) tikslinė parama inovacijoms ir naujų įmonių su dideliu augimo potencialu steigimui, siekiant puoselėti ūkio atsinaujinimą bei užimtumo augimą; ir (4) parama verslo tęstinumui siekiant skatinti kartų kaitą veikiančiose įmonėse. Tikslinės grupės

apima visą bendrąją visuomenę (1 sritis), studentus ir moksleivius (2 sritis), didelio potencialo verslininkus / įmones (3 sritis) ir veikiančias įmones (4 sritis).

EXIST programa buvo sukurta 1998 metais verslumo ugdymui universitetuose skatinti, siekiant padėti kurti verslumo kultūrą ir atitinkamą aplinką universitetuose bei mokslinio tyrimo institutuose. EXIST finansuojama BMWi ir ESF lėšomis ir apima tokias veiklas:

- EXIST programos linija „Verslumo kultūra“ (EXIST IV) remia universitetų vykdomus projektus kuriant infrastruktūrą skirtą gebėjimams ugdyti ir remti naujomis technologijomis ir žiniomis grindžiamus inovatyvius verslus. Universitetų atranka vykdoma konkurso būdu skiriant trejų metų BMWi išmoką.
- EXIST subsidijos verslui pradėti skiriamos inovatyviems verslo kūrimo projektams parengti universitetuose ir mokslinio tyrimo institutuose. Subsidijų tikslas – padėti mokslininkams, universiteto absolventams ir studentams įgyvendinti savo verslo idėjas parengiant konkrečius verslo planus ir paverčiant idėjas produktais bei paslaugomis. Subsidijų gavėjai gauna stipendiją gyvenimo išlaidoms padengti, medžiagoms, įrangai įsigyti ir instruktavimo finansavimą. Universitetas arba mokslinio tyrimo institutas turi suteikti infrastruktūrą pasirengimo etape ir teikti techninę bei kitą pagalbą reikalingą veiklai pradėti.
- EXIST programos dalis „Mokslinių tyrimų perdavimas“ (*angl. Transfer Research*) skatina projektus skirtus pradedantiems technologijomis grindžiamą verslą pasirengimo kurti verslą ir jo kūrimo metu. Pirmajame finansavimo etape parama skiriama mokslinių tyrimų grupėms, kurios turi parengti projekto technologijų įgyvendinamumo ekonominį techninį pagrindimą jų idėjoms įgyvendinti ir pasiruošti verslo pradžia. Antrajame finansavimo etape, kai verslas jau įkurtas, toliau skiriama parama plėtrai ir padedama ieškoti išorinio kapitalo galimybių (pvz., per High-Tech Capital Fund).
- EXIST programos dalis „Pirmoji taurė“ (*angl. „Prime Cup“*) yra žaidimų turnyras tarp Vokietijos universitetų, kuriame tarpdalykinių studentų komandos rungtyniauja tarpusavyje spręsdamos verslo uždavinius. Tikslas – didinti bendrą domėjimąsi verslumu.
- Nuo 2012 metų Vokietijos Silicon Valley Accelerator (GSVA) teikia verslininkams trijų mėnesių trukmės intensyvią rėmimo ir vadovavimo (*angl. support and mentoring*) programą Silicon slėnyje. GSVA tikslas teikti pagalbą ankstyvajame etape siekiant internacionalizuoti įmonę, ypač orientuojantis į JAV rinką.

Aktualumas: Inicijatyva apima decentralizuotą paramos metodą kartu su strateginiu požiūriu federalinės vyriausybės lygmenyje, orientuojantis į valstybinius – visuomeninius ir valstybinius – privačius partnerystės modelius. Iš esmės, inicijatyva “Initiative Gründerland” veikia per bendrą virtualią platformą, kurioje pateikiamas sąrašas visų iniciatyvos įgyvendinime dalyvaujančių programų, agentūrų, projektų ir priemonių pagal aukščiau išvardintas keturias kategorijas. Tai leidžia Vokietijos vyriausybei teikti

visapusišką paramą visose svarbiausiose srityse, pradėdant supratimo apie verslumą kūrimą kaip profesinės karjeros galimybę iki konkrečios paramos verslininkams absolventams ir studentams, taip pat ir tiems, kurie nori augti ar perduoti savo verslą. Nors ši iniciatyva yra iš dalies priklausoma nuo mažėjančio valstybės biudžeto, ji tuo pačiu metu siūlo galimybę palengvinti prieinamumą prie valstybės paramos galimybes įvairiose srityse tiems, kuriems rūpi verslumas. Svarbiausias uždavinys yra susijęs su klausimu, kiek ši iniciatyva išreiškia tikrąjį Vokietijos vyriausybės strategijos požiūrį, ar tik pateikia įvairių programų rinkinį, keletas kurių jau veikia ilgą laiką. Nepaisant viso to, ji iliustruoja pirmuosius žingsnius kuriant integruotą paramos sistemą.

Trečia, tiesioginei studentų veiklai remti gali būti pasirenkamas iš apačios į viršų metodas. Pavyzdžiui, regioninės verslumo konferencijos gali būti organizuojamos kartu su studentų organizacijomis, verslo bendruomene ir *Junior Achievement*. Jei toks renginys sėkmingai pritrauktų daug studentų, tai gali paskatinti rektorius ir jų pavaduotojus pokyčiams. Tokio pobūdžio veikla galėtų padėti skatinti verslumo ugdymą ir verslumo kultūros kūrimą ir būti finansuojama ESF lėšomis.

Kas

Rekomenduojama, kad pirmiausiai Švietimo ir mokslo ministerija prisiimtų atsakomybę ir vadovautų veiklai, didinant paramą verslumui ugdyti aukštojo mokslo įstaigose. Tokios organizacijos kaip *Junior Achievement* turi patirties rengiant mokomąją medžiagą ir mokytojų mokymus vidurinės mokyklos lygmenyje ir jų patirtis gali būti atitinkamai panaudota.

2 veikla. Propaguoti sektinus pavyzdžius jauniems verslininkams siekiant stiprinti verslumą kultūrą

Kas/Ką

Reikia skirti daugiau dėmesio įvertinant sėkmingai dirbančius jaunosius verslininkus ir garsinti vietinius verslininkus kaip sektinus pavyzdžius. Tikslas – didinti jaunimo domėjimąsi verslu(-umu) ir skatinti jaunas žmones mokytis verslumo ir, susidomėjus, įgyti patirties kuriant verslą. Tai ypač svarbu kaimo regionuose, kur jaunimas turi mažiau galimybių nei dideliuose Vilniaus ir Kauno miestuose. ESF lėšos gali būti naudojamos bendrai finansuojant tokio pobūdžio veiklas, nes jos padeda ugdyti verslo(-umo) kultūrą.

Kaip

Politinės pastangos kurti pozityvesnį požiūrį į verslumą jaunimo tarpe dažnai yra nukreiptos į mokytojus, kurie ir yra svarbiausi sektini pavyzdžiai. Tačiau Lietuvoje mokytojai jau turi galimybes dalyvauti mokymuose apie verslumą ir šioje srityje belieka tik rengti kuo daugiau mokytojų.

Politikai gali pasirinktinai bandyti daryti įtaką jaunimui tiesiogiai atkreipdami didesnę dėmesį į sėkmingus verslininkus ir sektinus pavyzdžius bei skatindami domėjimąsi verslu(-mu). Tai galima daryti, propaguojant sėkmės istorijas per visuomenės informavimo

priemonės, ypač per universiteto žiniasklaidą (pvz., radiją, internetą ir kt.) arba demonstruojant sektinus pavyzdžius renginiuose bei įtraukiant juos į mokymus. ES naudojami ir verslininkų apdovanojimai, apie kuriuos galima informuoti žiniasklaidoje. Jaunuosius verslininkus galima sėkmingai skatinti per sektinus pavyzdžius, į kuriuos jie galėtų lygiuotis.

Kitas būdas būtų organizuoti tokius renginius, kaip „Karjeros dienos“ ir „Verslo kūrimo dienos“, kurių metu būtų skatinamas verslumas, suteikiant galimybę jauniems žmonėms susitikti ir pabendrauti su verslininkais. Tokius renginius galima organizuoti bendradarbiaujant su vietos valdžios įstaigomis ir kitais dalyviais, tokiais kaip *Junior Achievement*, *INVEGA* ir *Versli Lietuva*.

Kas

Rekomenduojama Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai priimti pagrindinę atsakomybę ir šios veiklos priežiūrą propaguojant ir skatinant sektinus jaunuųjų verslininkų pavyzdžius, įtraukiant į šią veiklą visus suinteresuotus verslo dalyvius.

3 veikla. Stiprinti verslo plėtros paslaugas jauniems verslininkams

Kas/Ką

Lietuvos Jaunimo verslumo rėmimo sistema šiuo metu didžiausią dėmesį skiria pasirengimo verslui pradėti veiklai. Paslaugų, kurių tikslas būtų stiprinti individualius verslumo gebėjimus ir kompetencijas jau pradėjus verslą bei didinti naujai įkurto verslo tvarumą, yra palyginti nedaug. Tokios paslaugos apima informacinių nuorodų platinimą, mokymą, instruktavimą, kuravimą ir konsultavimą verslo klausimais.

Kaip

Informacinių nuorodų platinimas yra lengvai atliekamas, ypač Lietuvoje, kur internetinių paslaugų teikimas turi tendenciją didėti. Internetinės svetainės gali būti labai geromis priemonėmis teikiant informaciją jauniems verslininkams ir nukreipiant juos į paslaugas teikiančias tarnybas. Rimtas uždavinys yra sukurti žinių bazę, kuri yra informacinių nuorodų platinimo priemonės pagrindas. Pirmasis žingsnis būtų surinkti pilną informaciją apie visas valstybines ir privataus sektoriaus paramos organizacijas, kurios siūlo mokymo, instruktavimo, vadovavimo, finansavimo ir konsultavimo verslo klausimais paslaugas pagal regionus. Surinkus tokią informaciją, ją reikia tinkamai apdoroti ir susisteminti taip, kad jaunimas galėtų lengvai ją pasiekti ir naudotis. Internetinis puslapis būtų gera idėja, bet taip pat reikia pasirūpinti ir spausdinta medžiaga darbo centruose ir mokyklų karjeros centruose. Galiausiai, informacija apie tokią priemonę turi būti išplatinta, kad ji pasiektų jaunuosius verslininkus..

Daug svarbiau yra tai, kad jaunimas Lietuvoje neturi daug galimybių naudotis instruktavimo ir kuravimo paslaugomis (*angl. coaching and mentoring*). Siekiant sukurti efektyvią instruktavimo ir vadovavimo sistemą, reikia rasti aukštos kvalifikacijos mentorius, kurie norėtų tapti savanoriais ir padėti jauniems verslininkams. Verslumo ugdymo konsultantai taip pat galėtų būti įtraukiami, bet būtų žymiai efektyviau atrinkti verslininkus iš vietos bendruomenės. Verslo organizacijos, (pvz., Lietuvos verslo konfederacija) galėtų taip

pat padėti. Daugelis sėkmingų verslininkų yra pasirengę noriai pasidalinti savo patirtimi su vietos bendruomene, ypač jei jie patys pradėjo verslą dar būdami jauni. Svarbu apmokyti mentorius ir konsultantus, nes jų veikla reikalauja specifinių gebėjimų ir kompetencijos (pvz., bendravimo įgūdžių, įsiklausymo ir gebėjimo perteikti žinias).

Suradus tinkamus mentorius ir konsultantus, svarbu parengti supažindinimo procesą siekiant užtikrinti, kad jaunasis verslininkas yra pasiryžęs dalyvauti. Tai gali būti atliekama ir interviu forma. Po to svarbu parengti struktūruotą suderinimo procesą ir paskirti jaunajam verslininkui kuratorių ar mentorių, atsižvelgiant į jo poreikius, pramonės regione situaciją, lytį ir verslo plėtros etapą. Tai svarbiausias etapas siekiant užtikrinti sėkmingą instruktavimo ir vadovavimo programos įgyvendinimą.

Kiti sėkmės veiksniai yra suderinti tikslai tarp verslininko ir mentoriaus ar konsultanto, nustatant bendradarbiavimo trukmę siekiant išvengti priklausomybės nuo susiklosčiusių santykių teikiant pagalbą. Galiausiai, svarbu reguliuoti tarpusavio santykius taip, kad būtų įgyvendinti tikslai. Instruktavimą ir vadovavimą galima integruoti į esamas paramos programas per (pvz., Verslumo skatinimo fondą (*angl. Entrepreneurship Promotion Fund*)) arba parengti kaip atskirą programą.

Bendrasis požiūris į verslo konsultavimo paslaugų pasiūlą yra tai, kad profesionalūs verslo konsultantai būtų prieinami verslininkams per integruotas rėmimo programas. Dažnai tai būna vienas iš reikalavimų finansinei paramai gauti. Verslo konsultavimas, paprastai siūlomas kaip nustatytas valandų kiekis, skirtas verslininkui naudotis savo nuožiūra. Konsultacijų temos apima verslo vadybą, apskaitą, mokesčius ir administracinius reikalavimus. Lietuvos kontekste verslo konsultavimas gali būti teikiamas kartu su taikomomis subsidijų ir mažų paskolų programomis.

Didėjant paramai verslumo ugdymui aukštojo mokslo įstaigose svarbu užtikrinti, kad būtų sukurti ryšiai tarp aukštojo mokslo įstaigų ir verslo plėtros rėmimo paslaugų teikėjų.

Kas

Rekomenduojama, kad Ūkio ministerija pagal savo kompetenciją prisiimtų pagrindinę atsakomybę kuruoti verslo rėmimo infrastruktūrą.